

УДК 376.1-056.264:373.2

Брушневська Ірина,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

МОДЕЛЮВАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Науковий аналіз проблеми моделювання комунікативного розвитку дошкільників із порушеннями мовлення, зокрема, із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ), передбачає виокремлення низки пріоритетних педагогічних умов, які уможливають ефективну побудову процесу його формування. Педагогічними умовами формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку із ЗНМ ми визначили організаційно-педагогічні та корекційно-дидактичні чинники [1].

Організаційно-педагогічні умови передбачають наявність у закладі дошкільної освіти команди фахівців, які здатні забезпечити формування комунікативного розвитку; створення відповідного комунікативно-розвивального середовища; використання у корекційній роботі усіх видів діяльності, їх послідовності з метою формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності.

Корекційно-дидактичні освітні умови передбачають застосування комплексної поетапної методики формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дошкільників із загальним недорозвитком мовлення; реалізацію прогнозування взаємодії учасників педагогічного процесу з формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності.

Зміст пропонованої методики формування комунікативного розвитку дітей дошкільного віку із ЗНМ включає в себе ігри на розвиток зорового, слухового, рухового, складового, граматичного, лексичного та синтаксичного прогнозування;

конструктивно-будівельні ігри, конструювання з природних матеріалів, пісочна терапія; використання різних видів драматизації, психологічної гімнастики, музично-ритмічної діяльності, слухання класичної та народної музики, слухання та переказ художніх творів, моделювання та аналіз ситуацій спілкування, складання різних видів зв'язних розповідей.

Розвиток комунікативної компетентності у дітей із ЗНМ має відбуватися за умов щоденного використання різноманітних ігор, спрямованих на розвиток комунікативної компетентності; інтеграції різних видів ігор у корекційно-виховний процес; активного позиціонування гри з боку педагогів, використання та безпосереднє спостереження за грою дошкільників. Таким чином, методика формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку із ЗНМ спрямована на стимулювання комунікативної активності, розвиток ймовірісно-прогностичних умінь, активізацію пізнавальної та мовленнєвої діяльності, удосконалення системних мовленнєвих навичок та попередження розвитку дислексії та дисграфії [2].

Суб'єктами, які формують комунікативні елементи мовленнєвої діяльності дошкільників із ЗНМ в умовах закладу дошкільної освіти, є вчителі-логопеди, вихователі, практичні психологи, керівники музичні, інструктори з фізичного виховання, вихователі-методисти, директори дошкільних закладів та сім'ї дітей. Як показує практика, ці люди не завжди діють як одна команда, що працює разом для досягнення очікуваних результатів. Крім того, робота з дітьми з особливими потребами, зумовленими порушеннями мовлення, вимагає відданості та значних зусиль від усього педагогічного колективу. Тому необхідною умовою успішного позитивного розвитку особистості у спілкуванні дітей з порушеннями мовлення є створення команди однодумців. При організації взаємодії всіх учасників корекційно-комунікативного процесу часто виникають такі проблеми прогнозування цілісності процесу; прогнозування системної взаємодії всіх учасників корекційного процесу; прогнозування його ефективності.

Структура прогнозування цілісності корекційно-комунікативного процесу передбачає, перш за все, чітке визначення того, хто з педагогів є домінуючим у

вирішенні основних завдань навчання і виховання дітей із ЗНМ в умовах логопедичної групи в закладі дошкільної освіти. У дошкільних закладах компенсуючого типу цю роль виконує вихователь-методист. Вихователь-методист уточнює обов'язки вузького кола фахівців, визначає форми і методи взаємодії з урахуванням вікових особливостей дітей, здійснює моніторинг ефективності запропонованої системи роботи. Однак аналіз мережі груп компенсуючого типу показує, що більшість з них входять до структури загальноосвітніх ЗДО. Тому наявності в закладі дошкільної освіти від однієї до трьох логопедичних груп роль прогнозування корекції та забезпечення цілісності комунікативного процесу мають однаковою мірою виконувати вихователь-методист та вчитель-логопед.

При такій ієрархії координування системи роботи варто зазначити ще одну особливість діяльності вчителя-логопеда. Вона полягає в тому, що якщо кожен учасник (вихователь, практичний психолог, керівник музичний, інструктор з фізкультури) прогнозує, планує і виконує парціальну частку корекційної роботи, то вчитель-логопед повинен, крім цього аспекту, здійснювати загальний педагогічний прогноз ефективності всього процесу, проміжну координацію взаємодій і редагування змісту методів роботи. Зазначені аспекти вимагають від особистості вчителя-логопеда ґрунтовних професійних знань, прагнення до постійного самовдосконалення, толерантності, організованості та ін.

Педагогічне прогнозування системної взаємодії всіх учасників корекційного процесу передбачає розуміння кінцевої мети довготривалої роботи з дошкільниками із ЗНМ - розвиток комунікативно активної мовної особистості. Система педагогічного впливу кожного фахівця закладу дошкільної освіти має індивідуальні особливості, сфери застосування, методи і прийоми, змістове наповнення. Водночас вона не є самостійною частиною роботи, що здійснюється за зачиненими дверима. Кожен педагогічний захід, спрямований на розвиток і корекцію дитини, є частиною єдиної системи. Саме тому системна взаємодія, взаємопроникнення і взаємодоповнення компонентів корекційної та комунікативної діяльності дозволяє досягти значних результатів у формуванні комунікативного компонента мовленнєвої діяльності.

Процес прогнозування системної взаємодії всіх учасників корекційного процесу на практиці слід ініціювати щороку у вересні на круглому столі за результатами діагностики дошкільників із ЗНМ і продовжувати в міру необхідності протягом навчального року. Прогнозування ефективності корекційно-комунікативного процесу передбачає розуміння рівня відповідальності кожного учасника (вчителів, батьків та адміністрації), визначення стандартів та рівнів комунікативної активності для дошкільників з мовленнєвими труднощами. Відповідальне виконання завдань, розуміння перспективи та щоденна систематична комунікативна взаємодія з дитиною гарантують позитивні результати корекційно-розвивальної роботи.

Важливою педагогічною умовою формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дошкільників із ЗНМ є використання спеціальних методів у корекційній роботі. У запропонованій методиці використовуються як традиційні методи (словесні, наочні та практичні), так і спеціальні, зумовлені особливостями мовленнєво-пізнавальної діяльності дітей. Це, зокрема, асоціативні методи:

- метод словесних асоціацій
- метод вільних асоціацій
- метод колірних асоціацій
- метод предметних асоціацій
- метод нюхових, смакових, тактильних асоціацій.

Використання цих методів в іграх-заняттях з дошкільниками із ЗНМ може компенсувати недоліки в розвитку пізнавальних функцій, сприяти корекції емоцій та повноцінному розвитку комунікативної діяльності особистості, зробити процес навчання і виховання приємним і корисним.

Доречними у роботі з дітьми дошкільного віку із ЗНМ будуть і кінестетичні методи, при яких сприймання і передача інформації здійснюються за допомогою м'язових зусиль та інших відчуттів тіла. Ефективність застосування в корекційно-комунікативній діяльності кінестетичних методів обумовлена специфікою взаємозв'язку рухових, психічних та мовленнєвих порушень у дітей із ЗНМ. Розвиток скоординованої системи міжаналізаторних зв'язків, активування роботи

всіх аналізаторів, одночасний розвиток і корекція порушень загальної моторики, функціональних можливостей кистей і пальців рук, артикуляційної моторики сприятиме підвищенню результативності корекційної роботи, ефективному формуванню мовленнєвої діяльності дошкільників із ЗНМ

Список використаних джерел

1. Брушневська І.М. Модель формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. Вип. 28. Т. 4. С. 308–314.
2. Брушневська І. М., Рібцун Ю. В. Психолого-педагогічна підтримка дітей п'ятого року життя із лексико-граматичними труднощами : навчально-методичний посібник. Луцьк. 2023. ФОП Мажула Ю.М. 240с.